

การขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในอำเภอบ้านผือ
จังหวัดอุดรธานี

Phuan Singing of Thai Phuan Ethnic Group
in Ban Phue District, Udon Thani Province

อุทุมพร รอดขันเมือง¹

Utumporn Rodkhanmuang

สุรพล เนสุสินธุ์²

Surapon Nesusin

¹ นักศึกษาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Master of Fine and Applied Arts Program in Music,

Faculty of Fine and Applied Arts,

Khon Kaen University

(Email : pugpao1985@gmail.com)

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาดุริยางคศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Assistant Professor of Fine and Applied Arts

Program in Music, Faculty of Fine and Applied Arts,

Khon Kaen University

Received: 02/04/2020 Revised: 27/06/2020 Accepted: 30/06/2020

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่องการขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาการขับลำพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มีระเบียบวิธีการในการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การศึกษาจากข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาและปฏิบัติงานภาคสนาม การศึกษาข้อมูลทางดนตรีจากการแสดงจริงโดยสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ข้อมูลภาคสนามได้จาก การสังเกต และการสัมภาษณ์ จากผู้รู้ 5 คน ผู้ปฏิบัติ 6 คน และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 2 คน ในเขตพื้นที่บ้านถ่อน ตำบลบ้านถ่อน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่เดือน เมษายน 2561 จนถึงเดือนมกราคม 2563 นำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบข้อมูลเชิงวิเคราะห์ และในข้อมูลในรูปแบบของการพรรณาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลวิจัยพบว่า ในการขับพวนของไทพวนบ้านผือนั้น ใช้ภาษาพวนในการขับจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ขับพวนช้า และ ขับพวนเร็ว ในการขับพวนทั้งที่เป็นขับพวนช้า และขับพวนเร็ว จะองค์ประกอบต่างๆ ที่ใช้ในการขับพวน ได้แก่ คนขับพวน กลอนที่ใช้ในการขับพวน นักดนตรี และเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการขับพวนของไทพวนบ้านผือ จึงใช้แสดงในโอกาสต่างๆ เช่น การแสดงพิธีเปิดงานต่างๆ การแสดงในงานเผยแพร่วัฒนธรรมชนเผ่า งานสงกรานต์

คำสำคัญ: การขับพวน, กลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน, การเปลี่ยนแปลงทางดนตรี

Abstract

The study of Phuan singing in Thai Phuan ethnic group in Ban Phue district, Udon Thani province was aimed to 1) study about singing Phuan, 2) study the change of singing Phuan of Thai Phuan ethnic group in Ban Phue district, Udon Thani province. Besides research tools based on related research studies, previous research and fieldwork, data from

exhibitions by observation in both participated observation and non-participation observation together with formal and informal interview and data collection in field studies — observed and interviewed from five key-informants, six casual-informants, and two general-informants in Ban Thon area, Ban Thon sub-district, Ban Phue district, Udon Thani province since April, 2018 to January, 2020, the data was scrutinized analytically in descriptive analysis.

The study results were found that there are two styles of Thai Phuan singing in Ban Phue; slow singing and fast singing style. In both styles consisted of singer, lyrics, music player, and music instrument which are characteristics of Phuan singing. Phuan singing usually appeared in various occasions such as open ceremonies, ethnic and cultural exhibition, and Songkran festival.

Keywords: Phuan singing, Thai Phuan ethnic group, Adjustment of Music

บทนำ

พวน (Phuen, Puen) เป็นคำที่ใช้เรียกแทนกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง เช่น คนพวน หรือชาวพวน กลุ่มคนเหล่านี้หากถ้าพบในแผ่นดินลาวจะเรียกว่า “ลาวพวน” ต่อมากลุ่มลาวพวนได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามายังประเทศไทย จึงเกิดการเรียกว่า “ไทพวน” แต่เดิมชาวไทพวนมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองพวน แขวงเมืองเชียงขวาง ในประเทศลาว นอกจากนั้นตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชนชาติไทย ชาวพวนจะมีถิ่นฐานเดิมอยู่ตอนใต้ของประเทศจีน แล้วได้ค่อยๆ ถอยร่นเลื่อนไหลทางสังคมลงมา จนกระทั่งได้เข้ามายังในประเทศไทย ซึ่งในการย้ายถิ่นฐานที่สำคัญคือในเหตุการณ์ช่วงสมัยกรุงธนบุรีมากระทั่งช่วงต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แผ่นดินของรัชกาลที่ 3 ที่สยามกำลังทำสงครามและรวบรวมแผ่นดินทางแขวงจำปาศักดิ์และแขวงเชียงขวางให้เข้ามาเป็นแผ่นดินเดียวกับสยาม ประชาชนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง จึงได้ถูกกวาดต้อนมาอยู่ในฝั่งขวาแม่น้ำโขง หลายท้องถิ่นด้วยกัน ทั้งภาคอีสานและ

ภาคกลาง ต่อมาในจังหวัดอุดรธานีจึงเป็นอีกจังหวัดในประเทศไทยที่ชาวกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนอาศัยอยู่อย่างมาก

กลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนมีอุปนิสัยที่รักสงบ และยึดมั่นในประเพณีขนบธรรมเนียม มีวัฒนธรรม มีภาษาเป็นของตัวเอง ภาษาของชาวไทพวนจะแตกต่างจากภาษาพูดของชาวลาวเวียง ในด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของไทพวนนั้นจะพบว่า “ขับพวน” เป็นอีกหนึ่งศิลปะพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของไทพวน ได้มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นการร้องเพลงที่มีเนื้อร้องเป็นภาษาพวน มีลักษณะคล้ายกับลิเก ลำตัด หนังตะลุง หมอลำ ฯลฯ ในลักษณะของเพลงพื้นบ้านเป็นการร้องเล่นขับพวนโต้ตอบกันในการเกี่ยวพาราสีกัน โดยจะใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีหลักบรรเลงประกอบในการขับร้อง เป็นต้น โดยจะพบในงานบุญกุสินและเทศกาลวันสงกรานต์ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

ในปัจจุบันหมอลำพวนได้เสียชีวิตไปมากแล้ว อีกทั้งชาวไทพวนรุ่นใหม่ก็ฟังภาษาเดิมไม่ออกทำให้มีคนสนใจน้อยลง ซึ่งลักษณะของการขับพวนเป็นภาษาพวนในการขับพวนจึงทำให้มีการจำกัดในสืบทอดและเผยแพร่ จึงทำให้การขับพวนเกิดปัญหาในการสืบทอด อีกทั้งการรับเข้ามาของอิทธิพลจากวัฒนธรรมกระแสหลักของสังคมจึงทำให้เกิดการเลือนไหลทางวัฒนธรรมมีการผสมผสานวัฒนธรรมขึ้นมา จึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมการขับพวนขึ้นมา

ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นที่จะทำการศึกษาดังกล่าวกววิธีการขับลำพวน และการเปลี่ยนแปลงการขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน บ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ที่มีการสืบทอด เผยแพร่ การขับพวนให้กับกลุ่มชนรุ่นหลัง โดยจัดตั้งเป็นชมรมไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลรายละเอียดจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเรียบเรียงเป็นฐานข้อมูลองค์ความรู้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

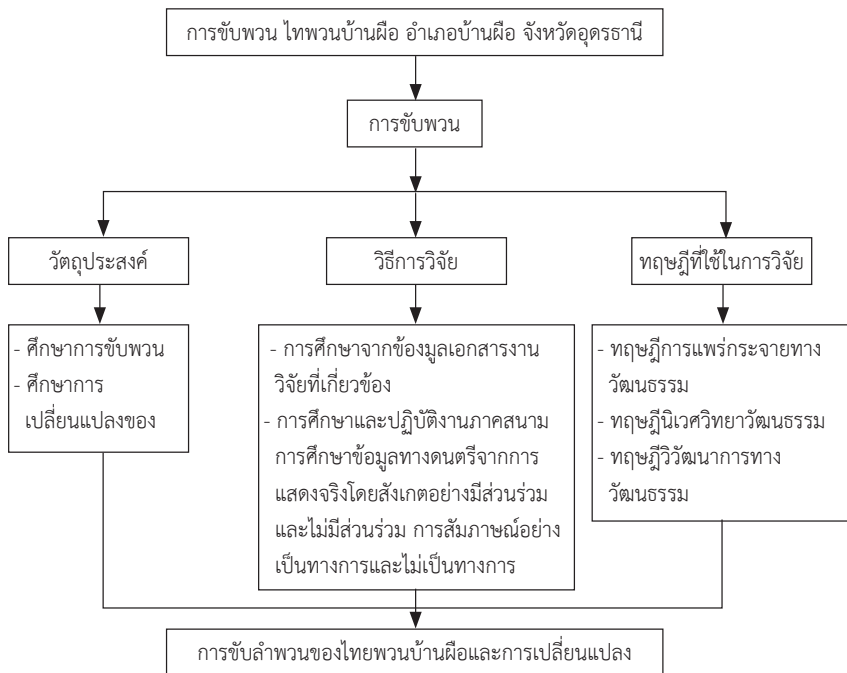
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการขับลำพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ขับพวน หรือ ลำพวน หมายถึง การร้องหมอลำของชาวไทยพวนที่มีเอกลักษณ์โดยการใช้ภาษาไทพวนเป็นเนื้อเพลงในการขับร้อง
2. ไทพวน หมายถึง กลุ่มคนที่มี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และมีความเกี่ยวเนื่องกันทางเชื้อชาติ
3. การเปลี่ยนแปลงทางดนตรี หมายถึง รูปแบบลักษณะ องค์ประกอบทางดนตรีที่ปรับเปลี่ยนจากลักษณะเดิม โดยได้รับผลอิทธิพลมาจากบริบททางสังคม และระยะเวลาที่เปลี่ยนไป อาจจะเปลี่ยนแปลงบางส่วนหรือหลายส่วน

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

วิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยวิธีการทางด้านมานุษยวิทยาในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล รูปแบบของการศึกษาในครั้งนี้ได้เกี่ยวข้องกับ ยึดโยงกับบริบทต่างๆ อาทิ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และดนตรี เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาวิจัยดังกล่าว ได้มีความซับซ้อนและมีบริบทที่ซ้อนทับกัน ด้วยเหตุผลนี้ ในการศึกษาครั้งนี้จึงเห็นว่าควรที่จะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ใช้วิธีทางมานุษยวิทยาดนตรีในการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูล นำไปสู่การวิเคราะห์และนำเสนอ

ผู้วิจัยใช้วิธีในการเก็บข้อมูลหลายวิธี อาทิ การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์บุคคล ศึกษาเพลงที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การเลือกมาเป็นตัวอย่างของเพลงที่ศึกษาในครั้งนี้ ตลอดจนศึกษาข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ทั้งจากสื่อออนไลน์และออฟไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย อีกทั้งยังใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field study Research) โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมภาษณ์ระดับลึก (In depth interview) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเพลงที่ได้เลือกมาทำการศึกษาเท่าที่สามารถกระทำได้โดยไม่ขัดกับการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ ตลอดจนการรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนำไปสู่การวิเคราะห์ แยกหัวข้อตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งได้มีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องและเหมาะสม เพื่อหาข้อสรุปพร้อมทั้งอภิปรายผล และนำเสนอผลงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต

1. แบบสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบในการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักร้อง นักดนตรีของชมรมไทพวนบ้านฝื่อ

2. แบบสังเกต ใช้วางแผนการในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้สังเกต สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักร้อง นักดนตรี ของชมรมไทพวนบ้านผือ

2) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้สังเกตสภาพสถานการณ์ทั่วไป ในภาคสนามวิจัย เช่น การสังเกตพฤติกรรม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้รู้ ผู้ที่ปฏิบัติ และ กลุ่มผู้ที่ร่วมชมรมไทพวนบ้านผือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการขับพวน ศิลปะการขับ – ลำ ประวัตไทพวนและการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทย กลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดอุดรธานี ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในห้องสมุดและสื่อออนไลน์

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

- 1) การสำรวจข้อมูลขั้นพื้นฐานทั่วไป
- 2) การสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้ที่ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ที่ร่วมชมรมไทพวน
- 3) ทำการวิเคราะห์การขับพวน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการขับลำพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทางทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion theory) ในการศึกษาครั้งนี้ จากนั้นได้ทำการ

นำเสนอข้อมูลเชิงวิเคราะห์ ในรูปแบบของการพรรณนาโดยลำดับ ในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อนำมาศึกษานั้น เป็นการจัดเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่กับทางชมรมไทพวน อำเภอบ้านผือ โดยการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่ทางชมรมไทพวน อำเภอบ้านผือทำการเก็บรวบรวมไว้ การสัมภาษณ์ และเข้าร่วมสังเกตการแสดงขับพวนของสมาชิกชมรมไทพวน อำเภอบ้านผือ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในอำเภอบ้านผือ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาการขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
- 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

โดยสามารถแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถจำแนกไปตามวัตถุประสงค์ 2 ข้อดังต่อไปนี้

1. การขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

“ชาวพวน” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่ปัจจุบันกระจายอยู่ในหลายจังหวัดของประเทศไทย คนพวนเป็นชนที่มีภาษาพูด ภาษาเขียน วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม รวมไปถึงการละเล่นพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (วีระพงศ์ มีสถาน, 2539) ชาวพวนได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ได้เคยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบสูงของเชียงขวาง หรือ ตรันนินซ์ ทางตะวันออกเฉียงใต้ของหลวงพระบาง และทางตะวันออกเฉียงเหนือของเวียงจันทน์ ซึ่งอยู่ตอนเหนือของลาวในปัจจุบัน (สุเทพ พรหมศิลป์, 2536) ชาวพวนบางกลุ่มได้ถูกกวาดต้อนเข้ามาในไทยในฐานะเชลยศึกในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่มีการยกทัพไปทำศึกกับเจ้าอนุวงศ์ เมื่อทัพได้รับชัยชนะจึงได้กวาดต้อนเชลยจากประเทศลาวให้มาอาศัยแถวเมืองลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี และนครไชยศรี ต่อมาเมื่อมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จนกระทั่งสืบเชื้อสายมาหลายชั่วอายุคนในประเทศไทยจนเป็นราษฎรไทยจึงเรียกตนเองว่า “ไทยพวน”

ลำพวนเป็นวัฒนธรรมการละเล่นที่เกิดจากภูมิปัญญาด้านภาษาที่ใช้สื่อสารกันในหมู่คนพวนในอดีต โดยใช้ปฏิภาณไหวพริบและประสบการณ์ ผู้ร้อยถ้อยคำ

พูดจาโต้ตอบกันในลักษณะคำคมหรือผญา สุภาษิต คำพังเพยเปรียบเทียบ โดยเฉพาะในระหว่างหนุ่มสาว ซึ่งเป็นเรื่องปกติของชาวพวนในยุคนั้น หากไม่มีเสียงดนตรีประกอบก็จะเป็นเพียงการพูดคุยกันธรรมดา ต่อมาได้เอาอารมณ์ความรู้สึกจากเหตุการณ์ต่างๆ มาบรรยายประกอบเสียงแคนตลอดจนการเล่าเรื่อง เล่านิทาน จนเป็นที่นิยมเรียกกันว่า การลำนำของคนพวน ต่อมาจึงเหลือเพียง “ลำพวน” (กาญจนรัตน์ แผลกวงศ์, 2554) ลำพวน เป็นการละเล่นพื้นบ้านรูปแบบหนึ่งของชาวพวน เป็นการแสดงศิลปะการขับร้อง ทำนองขับขานหรือที่เรียกว่า “ลำ” เป็นภาษาพวน ลำพวนมีแคนเป็นเครื่องดนตรีหลักในการแสดง

การขับพวนของไทพวนบ้านผือ ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเชียงขวาง ประเทศลาว โดยมีเครื่องดนตรีที่ใช้เป็นวัสดุที่หาได้จากท้องถิ่น มาจนถึงลูกหลานในปัจจุบันการขับพวนตั้งแต่สมัยก่อนนั้น จะเป็นการนั่งขับพวนโดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีหลักประกอบการแสดง มีจังหวะค่อนข้างช้า ใช้เกี้ยวพาราสีโต้ตอบกัน ต่อมาเมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวพวน จึงทำให้เกิดการเพิ่มเนื้อหาที่เป็นการบอกเล่าความเป็นมา และนิทานของชาวพวน นอกจากนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่างๆ จึงทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการบรรเลง ทำให้เกิดจังหวะที่มีลักษณะเร็วขึ้น เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน นอกจากนั้นยังได้นำเครื่องดนตรีต่างๆ เข้ามาเพิ่มสีสันของเสียง อาทิ กั๊บกั๊บก เข้ามาบรรเลงเพื่อให้มีจังหวะเร็วขึ้น เป็นต้น

สำหรับการขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จะมีลักษณะอยู่ 2 ลักษณะ คือ ขับพวนช้า และขับพวนเร็ว

1.1 การขับพวนช้า

ในด้านของเนื้อหาของการขับพวนช้านั้นจะเป็นการเกริ่น หรือที่เรียกว่า “ล่ำล่อง” โดยเป็นการเล่าถึงประวัติความเป็นมา การอพยพย้ายถิ่นฐาน วิถีชีวิตต่างๆ รวมถึงวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ของชาวพวนจากอดีตสู่ปัจจุบัน จากนั้นในตอนท้ายของการล่ำล่องจะเป็นการกล่าวขอพรจากพระพุทธรูป พระธรรมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้กับชาวพี่น้องไทพวน พร้อมทั้งกล่าวอวยพรให้กับคนที่มารับชมรับฟังการขับพวน

การขับพวนช้าจะมีเพียงแคนเป็นเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการขับพวนเท่านั้น ทำนองแคนในการเป่าเรียกว่า “ล่ำล่อง” นักดนตรีแคน (หมอแคน)

จะบรรเลงกันไปเรื่อยๆ ในทำนองหลักจนกว่าผู้ขับพวนจะขับเนื้อหาจบ ในท่อนท้ายตอนจบโน้ตตัวรองสุดท้ายหมอแคนจะทำการสุดลมเข้าแล้วเป่าเสียงที่มีการลากโน้ตยาวออกมา

การขับพวนข้ามเนื้อร้องตัวอย่างดังนี้

(1) โอ โอ้ โอ้ยน้อย คันแม่นโองจั้งชี้ กะแม่นโองลำพวนพี่น้องเอ๋ย มาแต่เมืองเชียงแขวง ประเทศลาวพวยพุ่น ฮุ่นปู่ทวดตาทวด หนีภัยลงใต้ต่ำอพยพพวนน้ำขอเฮาสู้ถิ่นไทย พี่น้องเอ๋ย

(2) โอ โอ้ โอ้ยน้อย อันว่าโตเฮานี้ กะสายเลือดไทพวน พี่น้องเอ๋ย เหาอยู่เมืองอุดร อำเภอบ้านฝือมาโดนแล้ว แนวชนเชื้อเป็นพวนทุกสิ่งทุกอย่างท่าทางปะเว้า เหานี้กะแม่นพวนพี่น้องเอ๋ย

(3) โอ โอ้ โอ้ยน้อย เว้ามาฮอดท้ายนี้ นางขอกล่าวอวยพร ขอวิงวอนองค์พุทธ พระธรรมนำเจ้า ขอให้นำมาเข้าบรรดาผู้สูง ทุกเผ่าพวนพี่น้องยืนมั่นหมั่นปี่ เว้ามาฮอดท้ายนี้ เรียมขอกล่าวอวยชัย ขอขอบคุณพงษา หมูลุงอาวอาป้า ที่ได้อุทิศสาคี่เยื่อนฟิงนางกล้ำกล่าว หวังว่าคราวหน้าพุ่น คงสิพ้อพอกันพี่น้องเอ๋ย

ทำนองขับพวนข้าม ลักษณะของดนตรีในท่อนขับพวนข้ามนั้น เป็นการเกริ่นนำก่อนที่จะเข้าท่อนขับพวนข้าม ในภาษาทางดนตรีพื้นบ้านเรียกว่า “ลาล่อง” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ท่อนอ่านหนังสือตามโน้ตเพลง ดังตัวอย่างนี้

1 ห้องเพลง 4/4				1 ห้องเพลง 4/4			
1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
- - - ล	ด ร ม ร	ด ล ช ล	ด ร ม ร	ร ช ร ม	ล ม ช ม	ล ม ช ม	ท ช ล ม
ล ม ช ม	ด ร ค ล	ด ร ช ช	ร ช ร ค	ล ค ช ล	ค ช ค ล	ช ม ช ล	ล ม ช ร
ช ร ม ค	ด ร ค ม	ร ช ร ม	ล ม ช ร	ช ร ม ล	ด ร ค ม	ร ช ร ม	ร ค ล -
ร ค - ค	ล - - -	- - - ล					

ภาพประกอบที่ 2 โน้ตทำนองขับพวนข้าม

โอ โอ้อัย น้อ คั่น แม่น โอจั่ง ซี้กะแม่น โอ ลำ

พวน พี่น้อง เอย มาแต่ เมืองเชียง ขวงประเทศลาว พ่าย พัน ฮุ่นปู่ ทวดตา

ทวด หนึ ภัย ลงใต้ ต้าอพยพ ข่มน้ำเข้า สูถิ่นไทย พี่น้องเอย

ภาพประกอบที่ 3 โน้ตดนตรีตะวันตกขับพวนช้า

1.2 การขับพวนเร็ว

ในด้านเนื้อหานี้การขับพวนเร็วจะมีลักษณะเนื้อหาที่พูดถึงการย้ายถิ่นฐาน ประเพณีวัฒนธรรม บริบทสังคมต่างๆ และการเกี่ยวพาราสิคัลัยกับการขับพวนช้า แต่จะต่างกันลักษณะของการบรรเลงดนตรี โดยจะมีการใช้แคน ฉิ่ง ฉาบ กั๊บแก๊ป กลองมาบรรเลงร่วมด้วย จะเป็นการบรรเลงในทำนองลำเพลินหรือลำเซ็ง บรรเลงวนไปเรื่อยๆ จนผู้ขับพวนจะขับจบแล้วดนตรีจะบรรเลงต่อไปเล็กน้อยโดยการบรรเลงจะค่อยๆ ช้าลงจนจบ โน้ตสุดท้ายหมดแคนจะลากยาวเช่นเดียวกับการขับพวนช้า

การขับพวนช้ามีเนื้อร้องตัวอย่างดังนี้

(1) โอนอ สาวเมืองพวน ขวนยืม ยามมายาม โอ้ย มาแว คิดถึงแต่น้าอ้าย ฮอมฮ่อม ผู้อยู่ไกล สาวฮ้องให้ คนนี้ ถ้านั่งทุกเช้าค่ำ ยามลมหนาว พัดต้องใจน้องห้วงหา แต่ใด พี่ชายเอย

(2) โอน้อ น้องได้จากเมืองเชียงมาอยู่เวียงโดนแล้ว หลายปี
ก็พ้นผ่าน ย้ายถิ่นฐานจากเจ้าคนว่าแม่นต่อกัน ยังผูกพันลุงป้าอวอและเพื่อห่ม
ยังคอยอยู่สืบสร้าง เมืองบ้านแม่นถิ่นเดิมมา บ่เดิน้อ

(3) โอนอ ค้นอ้ายยังคิดพ้อ ให้ฟ้าวอ้วยมาขอ พ่อแม่น้องยังรอ
มาขอไฉ่ อ้ายอย่าให้กายป็นี่ คนดีให้มาแต่ง ใจน้องคอยทาแบ่ง รอแต่งอ้ายแต่ผู้เดียว
เด้ออ้ายเอ๋ย

ส่วนของทำนองเรื่อนั้น จะพบว่ามีลักษณะการบรรเลงทำนอง
ลำเพลิน หรือลำซิ่ง จะบรรเลงวนไปเรื่อยๆ จนกว่าผู้ขับพวนจะลงจบ

1 ห้องเพลง 4/4				1 ห้องเพลง 4/4			
1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
- - - -	- - - ล	- ล - ล	- ล - ล	- - ม ร	- ด ร ม	ช ม ช ร	- ด ล ด
- - ม ร	ม ด ร ม	ช ม ช ร	- ด ล ด	- - ม ร	ม ด ร ม	ช ม ช ร	ม ด ร ม
- ล - ม	- ด ร ม	ช ม ช ร	ม ด ร ม	- ม ล ช	- ช ล ม	- ม ล ช	- ช ด ล
- ท ร ล	ร ท ร ล	ท ล ท ช	- ช ล ช	ล ช ล ด	- ด ร ช	ร ม ช ม	- ล - ม

ภาพประกอบที่ 4 โน้ตทำนองขับพวนเร็ว

4 โอน้อ สาวเมืองพวน ขวนอ้ม ยามมายาม โอ้ยมาแว

7 คิดถึง แต่น้าอ้าย ฮ่อม ฮ่อม ผู้อยู่ไกล สาวอึ้งไห้ คนนี้ ถ้านั่ง ทุกเช้าค่ำ ยามลม

หนาว พัด ต้อง ใจน้อง หวงหา แต่ใด พี่ชาย เอย

ภาพประกอบที่ 5 โน้ตดนตรีตะวันตกทำนองขับพวนเร็ว

2. การเปลี่ยนแปลงของการขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

การเปลี่ยนแปลงของการขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ดำเนินการสัมภาษณ์สมาชิกไทพวนบ้านผือนั้น สมาชิกต่างก็แสดงความคิดเห็นหลากหลายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของการขับพวน จึงเป็นปัจจัยหลักในการปรับเปลี่ยนการขับพวน เพื่อให้ดำรงอยู่และเข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการขับพวนมีดังนี้

(1) ด้านเครื่องดนตรี แต่เดิมการขับพวนนั้นจะมีการใช้เครื่องดนตรีเพียง 2 ชนิดในการประกอบการบรรเลง คือ แคนพวน (แคนเจ็ด) และกลองสองหน้า แต่ในปัจจุบันนั้นได้มีการใช้แคนแปด อีกทั้งยังมีการเพิ่มเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เข้ามาบรรเลงประกอบ เช่น พิณ กั๊บกั๊บก ฉิ่ง ฉาบ และเครื่องดนตรีประเภทเคาะจังหวะที่ทำจากไม้ไผ่ เป็นต้น

(2) ด้านสังคม เนื่องจากบริบททางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยี เป็นต้น ทำให้การขับพวนในรูปแบบเดิมไม่ค่อยได้รับความนิยม จึงทำให้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบ เพื่อให้เกิดความนิยมมากขึ้น ในการปรับเปลี่ยนการขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือนั้น ทางชมรมไทพวนบ้านผือ ทำขึ้นเพื่อเป็นการสืบสวน และอนุรักษ์การขับพวน โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้วัฒนธรรมดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวพวนนั้นได้อยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนสืบไป และเพื่อเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาให้เข้ากับยุคสมัยอีกด้วย

(3) ด้านเทคโนโลยี เมื่อเทคโนโลยีได้พัฒนามากยิ่งขึ้น ส่งผลให้โลกมีการเปลี่ยนแปลงทำให้วัฒนธรรมบางอย่างที่มีอยู่กลับถูกลบด้วยวัฒนธรรมกระแสหลัก ที่ได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตก ส่งผลให้วัฒนธรรมบางอย่างค่อยๆ หายไป การขับพวนก็เช่นกัน ดังนั้นทางชมรมไทพวนบ้านผือ จึงได้นำเอาเทคโนโลยีต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับการอนุรักษ์การขับพวนและนำมาพัฒนาในด้านต่างๆ ในการบรรเลงและการแสดงการขับพวน อาทิ การบันทึกโน้ต การบันทึกสื่อการสอน บันทึกการแสดง เป็นต้น

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564

ภาพประกอบที่ 6 กลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี

ภาพประกอบที่ 7 การแสดงการขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การขับพวนของไทพวนบ้านผือ นั้น ใช้ภาษาพวนในการขับจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ขับพวนช้า และ ขับพวนเร็ว ในการขับพวนทั้งที่เป็นขับพวนช้า และขับพวนเร็ว จะองค์ประกอบต่างๆ ที่ใช้ในการขับพวน ได้แก่ คนขับพวน กลอนที่ใช้ในการขับพวน นักดนตรี และเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการขับพวนของไทพวนบ้านผือ จึงใช้แสดงในโอกาสต่างๆ เช่น การแสดงพิธีเปิดงานต่างๆ การแสดงในงานเผยแพร่วัฒนธรรมชนเผ่า งานสงกรานต์

การเปลี่ยนแปลงของการขับพวนของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านผือ จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ดำเนินการสัมภาษณ์สมาชิกไทพวนบ้านผือ และผู้รู้เกี่ยวกับการขับพวนนั้น ในการขับพวนแบบดั้งเดิมจะเป็นการขับพวนประกอบกับการบรรเลงแคนเจ็ด และปัจจุบันเป็นการขับพวนประกอบกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เช่น แคนแปด พิณ กับแก๊บ ฉิ่ง ฉาบ เครื่องดนตรีประเภทเคาะจังหวะที่ทำจากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นปัจจัยอีกอย่างหนึ่งในการปรับเปลี่ยนการขับพวน เพื่อให้ดำรงอยู่และเข้ากับยุคสมัย ปัจจุบัน สาเหตุอื่นๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการขับพวนมีดังนี้

จากสภาพสังคม ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนไปอย่างมาก ทำให้วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่มีการเปลี่ยนแปลงไปตาม เมื่อชุมชนเปิดรับสิ่งใหม่เข้ามาทำให้กลุ่มเยาวชนที่มีเชื้อสายไทพวน ไม่ค่อยให้ความสนใจในการขับพวน ส่งผลให้การขับพวนนี้เริ่มจะเลือนหายไป จึงทำให้ชาวไทพวนบ้านผือนั้น มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อไม่ให้สิ่งต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เหล่านี้สูญหายไป

จากการพัฒนาทางเทคโนโลยี จากสภาพสังคมที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ นั้น เทคโนโลยีก็มีการพัฒนาไปเรื่อยๆ เช่นกัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้มนุษย์สามารถนำมาปรับเข้าใช้กับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็น การทำงาน การสื่อสาร การจัดบันทึกข้อมูล เป็นต้น และเทคโนโลยีสามารถทำให้มนุษย์รับข่าวสารด้านต่างๆ ได้ทั่วโลก เช่น วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี การเมือง เป็นต้น

ในขณะเดียวกันนั้น เทคโนโลยีทางการสื่อสารได้รับพัฒนามากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างกว้างขวาง หรือรับฟังข่าวสารจากที่อื่นๆ จากทั่วโลกได้เป็นอย่างดี เกิดการรับเอาวัฒนธรรมจากชาติอื่นๆ คนจึงหันไปนิยมวัฒนธรรมของชาติอื่นๆ แล้วนำเอาวัฒนธรรมอื่นๆ เข้ามาปรับใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่งผลให้วัฒนธรรมในท้องถิ่นเริ่มเลือนหายไปตามเวลา

อาจกล่าวได้ว่า สภาพสังคม และการพัฒนาทางเทคโนโลยี เป็นปัจจัยที่ทำให้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการขับพวน ดังนั้นชาวไทพวนบ้านผือ จึงได้มีการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลง ทางด้านความเป็นอยู่ อาชีพ ให้ทันกับยุคสมัยปัจจุบัน จึงได้มีการก่อตั้งชมรมไทพวนบ้านผือขึ้น เพื่อสืบสาน อนุรักษ์ เผยแพร่ ประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทพวน ไม่ให้สูญหายโดยการเผยแพร่ให้กับเยาวชนในท้องถิ่น และการแสดงในงานเทศกาลต่างๆ มีการปรับการแสดงให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อไม่ให้ผู้ชมเกิดอาการเบื่อ เพื่อสามารถให้คงอยู่กับวิถีชีวิต อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทพวนบ้านผือสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ในการวิจัยและได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน กระบวนการต่างๆ จนได้ผลสรุปของงานวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะ และข้อเสนอเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาการขับพวนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนที่อาศัยในพื้นที่อื่นในประเทศไทย เพื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบการขับพวนในพื้นที่ บริบทอื่นๆ ต่อไป
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนา การอนุรักษ์ การสืบทอด และการดำรงอยู่คู่กับสังคมปัจจุบัน
3. ศึกษาเกี่ยวกับ เจตคติ แนวคิด ของชาติพันธุ์ไทพวนรุ่นใหม่ต่อการขับพวน
4. การประยุกต์ดนตรีสมัยใหม่เพื่อใช้ในการขับพวน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนารัตน์ แผลกวงศ์. (2554). ลำพวน: กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวพวน ตำบลบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระพงศ์ มีสถาน. (2539). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: พวน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุเทพ พรหมศิลป์. (2536). ไทยพวนบ้านหมี่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. ลพบุรี : โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา.